

PƏNAHƏLİ XANIN İMARƏTİ

Qarabağın sonuncu hakimi Mehdiqulu xanın qəbirüstü türbəsi, həmçinin xanın qızı, görkəmli şairə Xurşidbanu Natəvanın məzarı İmarət kompleksində yerləşib. Qarabağ xanlarının nəslindən olmuş digər görkəmli şəxslər buradakı qəbiristanlıqda dəfn ediləblər.

İMARƏTİN ZAMAN-ZAMAN BƏRPASI

TƏRANƏ MƏHƏRRƏMOVA
taranamaharramova@kaspi.az

Şuşa-Ağdam magistral yolu ilə irəlilədikcə, 1993-cü ildə işğal edilən Ağdamın simasındakı faciə izləri aydın görünür. İşğaldan sonra xarici nəşrlər əbəs yerə "Qafqazın Hirosimasi", "Ruhlar şəhəri" adlandırmayıblar bu şəhəri. 2020-ci ilin noyabrında - işğaldan azad ediləndən sonra rayonda minadan təmizləmə və kütləvi quruculuq işlərinə başlanıb. Ağdam-Əsgəran-Xocalı-Xankəndi avtomobil yolunun yenidən qurulması işləri də bu layihələrdən biridir...

AĞDAMIN YENİ HƏYATI

"Əsgəranın ərazisi bitən kimi Ağdamın ərazisi başlayır. Bu ərazi Qarağacı qəbiristanlığından başlayır. Orada bir neçə tarixi qəbir, türbələr olub. Bütün Ağdam şəhərinin və bitişik kəndlərin əhalisi o qəbiristanlıqda dəfn edilib", - deyər səfər yoldaşımız, "Ağdam və mən" telelayihəsinin müəllifi Səadət Məmmədova Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin Şuşada təşkil etdiyi "İdeoloji mübarizədə din amili: mediadan gözləntilər" adlı seminar iştirakçılarının Ağdama səfərləri zamanı məlumat verir.

"Şiddətli döyüşlər vaxtı tarixi qəbiristanlıq birbaşa

təmas xətti olduğuna görə orada heç kəs əzizini dəfn edə bilmirdi. Təxminən 60 hektar ərazisi olan qəbiristanlıqdan bahalı mərmər daşları ermənilər yığıb aparıb. Köhnə, ucuz başdaşları isə yerindədir. Artıq insanlar xeyli məzarı tapıb üstündə qohum-əqrəbalarının kimliyini, doğum və ölüm tarixlərini yazıblar. O cümlədən, mənim atam, nənəm, atamın nənəsi və babası da bu qəbiristanlıqda dəfn olunub..."

S.Məmmədova Şelli kəndinə gedən yolu göstərir: "Baxın, Mantar dağına çıxıb, oradan çıxan daşdan və əhəngdən Ağdamın quruculuğunda istifadə edilir..."

İrəlilədikcə, "Ağdam" portveyni kimi məşhur olan "Şampan zavodu" nun binasının dağıntıları, Əhmədavar kəndinin ərazisində tarixi Qarabağ memarlığını özündə əks etdirən, şərti olaraq "bəy evləri" deyilən bir neçə böyük evin və ermənilərin viran qoyduğu digər evlərin yanından ötürük.

Ağdam Dram Teatrının tağlarının arxasından 1 nömrəli məktəbin və uşaq bağçasının tikintiləri görünür. Prezidentin Xüsusi Nümayəndəliyinin müvəqqəti düşərgəsinin, Konqres binasının və Ağdam hotelinin yaxınlığından keçib Cümə Məscidinə çatırıq...

PƏNAHƏLİ XANIN MÜLKÜ

Yolumuz yenidən ziyarətçilərə açılan Ağdam İmarət Kompleksindədir. Sentyabrın 19-da Prezident İlham Əliyev bərpadan sonra kompleksin açılışını edib.

Xan nəslinin ilk mülklərindən olan bu tarixi-memarlıq abidəsi XVIII əsrdə tikilib. Saray dəbdəbəli yaşayış evi xüsusiyyəti daşdığından "Pənahəli xanın İmarəti" adlandırılıb. Qarabağın sonuncu hakimi Mehdiqulu xanın qəbirüstü türbəsi, həmçinin xanın qızı, görkəmli şairə Xurşidbanu Natəvanın məzarı İmarət kompleksində yerləşib. Qarabağ xanlarının nəslindən olmuş digər görkəmli şəxslər buradakı qəbiristanlıqda dəfn ediləblər. Ağdam şəhəri işğal edildikdən sonra digər tarixi-mədəni və dini abidələr kimi Pənahəli xanın İmarəti də ermənilər tərəfindən vandalizmə məruz qalıb. İbrahimxəlil xanın türbəsi və Xurşidbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsi də dağıdılıb.

"Mənim babam 1927-ci ildə bu məhəllədə doğulub. O, bizə İmarətin əvvəlki formasının necə olduğunu danışmayıb, bu barədə daha çox bilgilərimdən eşitmişəm", - deyər S.Məmmədova davam edir: "İmarətin əsasının Pənahəli xan tərəfindən

qoyulduğu deyilir. İkinci günbəzin ortasında əzəmətli kişi skeletinin Pənah xanın olması ehtimal edilir. Amma Pənah xanın orda və ya Kərbəladə basdırılması xəbəri tam təsdiqini tapmayıb. Birinci günbəzdə dəfn olunan Mehdiqulu xan Vəfadır - bu, dəqiqləşib. Mehdiqulu xanın sümükləri ilə tutuşdurulması, xüsusən də Pənah xanın skeletinin orda olub-olmadığını müəyyən edə bilmək üçün sərđabə tipli qəbirlərin hamısından DNT nümunələri götürülüb. İmarətdə üzərində 1321-ci il yazılan qəbir görmüşük. Daha qədim qəbirləri tapmaq üçün arxeoloji tədqiqatlar aparılarda iki metr dərinlikdə qazıntılar həyata keçirilib və skeletlər görünüb. Hazırda kafe kimi fəaliyyət göstərən yerdən çıxan 19 qəbri köçürülmə qəbir adı ilə qıraq tərəfdə, hasarın yanında basdırıblar. Bu da bir daha sübut edir ki, bu ərazi qədim yaşayış məskəni və qəbiristanlıq ərazisidir".

"1951-ci ildə İmarət həm də "Qarabağ" futbol klubuna stadion olaraq ayrılıb. 1969-70-ci illərdə İmarətin bərpasına başlasalar da, bərpa işləri yarımqıç qalıb. Sadiq Murtuzayev rayonun partiya komitəsinin katibi olduğu illərdə Ağdamın intibah dövrü olub. Həm mədəni tədbirlərin, həm də futbol oyunlarının keçirilməsi üçün İmarəti təmir etmək qərara alınıb. 1965-ci

ildə əraziyə qorucu statusu verilib".

80-ci illərin bərpasından sonra İmarətdə "Natəvan qızlar bayramı" və "Qarabağ" futbol klubunun oyunları keçirilib.

TƏDQIQAT İŞLƏRİ DAVAM EDİR

Ölkə başçısının tapşırığına uyğun olaraq 2023-24-cü illərdə Ağdam İmarət Kompleksində yerli və xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə bərpa və

arxeoloji tədqiqat işlərinə başlanılıb. "Hazırda kompleksin ərazisindəki 6 min kvadratmetrlik sahədə yerləşən tarixi qəbiristanlıqda arxeoloji tədqiqat işləri ikinci mərhələdə davam etdirilir. Aparılan araşdırmalar nəticəsində yeni tarixi faktlar üzə çıxarılıb" - deyər Ağdam, Füzuli və Xocavənd üzrə Prezidentin xüsusi nümayəndəliyinin əməkdaşı Faiq Hacıyev məlumat verir: "Ağdam İmarət Kompleksi artıq ziyarətçilərə üçün açıqdır..."

İmarət Kompleksinə gələnlər qonaqlar burada yaradılmış park, ziyarətçi mərkəzi, muzey və kafenin xidmətlərindən istifadə edə biləcəklər. İnteraktiv muzey kompleksində müxtəlif zamanlarda Cavanşirlər sülaləsinə həsr olunmuş məlumatlar, Qarabağ xanlığı haqqında tarixi faktlar, Xurşidbanu Natəvanın əl işlərinə və poemalarına həsr olunmuş audiovizual təqdimat, İmarət Kompleksinin işğal dövründə və işğaldan azad olunduqdan sonrakı vəziyyətini əks etdirən fotomateriallar nümayiş olunur.

